

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Qvæstio XXII. De prouidentia Dei.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

stiriam diuinam dici veritatem; quatenus efficit res conformes intellectui & arti diuinæ, in qua conformitate posita est veritas rerum creaturarum, vt quaestione citata ostendimus.

ARTICVLVS III.

Vtrum misericordia competat Deo.

*quæ dicitur
de misericordi-*

MISERICORS, iuxta nominis interpretationem, dicitur quasi miserum habes cor, quia videlicet afficitur tristitia ex alterius miserie consideratione, atque inde mouetur ad eam repellendam. Quæ tristitia appellatur à Diuo Thoma affectus misericordiae: expulsio verò alienæ miserie effectus misericordiae dicitur. Ait ergo Diuus Thomas in Deo non esse misericordiam quoad affectum, quippe cū in Deo esse nequeat tristitia: esse verò maximè quoad effectum, si miserie nomine quicumque defectus intelligatur, qui vel iam existens depellitur, vel si non detur existens, præuenitur, ne obueniat. Cū enim defectus omnis perfectione aliqua depellatur, aut præueniatur: Deus verò sit fons atque origo totius perfectionis, sit, vt misericordia, quoad effectum, Deo maximè conueniat. Sumit autem misericordiam latè, vt exercetur non solum cum creaturis mente præditis, sed etiam cum iis, quæ mente, imò & sensu carent: cū tamen miseria propriè creaturis mente præditis conueniat, quibus & felicitas conuenire potest. Addit deinde D. Thomas, collationem perfectionum, quatenus sit iuxta proportionem creaturarum, hoc est, prout quæque postulat, esse actum iustitiæ diuinæ: quatenus verò sit gratis à Deo, qui nihil illis debet, esse actum liberalitatis: denique quatenus perfectionibus collatis præueniuntur, aut tolluntur defectus creaturarum, esse actum misericordiae.

*Misericordia quomodo sumpta sit
iuxta
D. Thomam
formaliter
ut dicitur.*

Secutus, Richardus, & Durandus in 4. dist. 46. dicunt, misericordiam posse accipi duobus modis. Vno, pro compassione alienæ miserie affectiue tristitiæ, à quo desumptum est nomen misericordiae, quo pacto sumitur à Damasceno 2. lib. fidei Orthodoxæ c. 14. ab Aristotele 2. Rhetor. ad Theod. cap. 8. & ab Augustino 9. de Ciuitate Dei cap. 5. atque ita sumptam non esse in Deo. Altero verò modo, pro voluntate, seu actu subleuandi miseriam, atque defectum alterius, siue oriatur ex compassione, siue non, quo pacto omnis elemosyna, qua quis inopiam & miseriam alterius subleuare conatur, appellatur actus misericordiae, etsi nullam coniunctam habeat compassionem. Atque misericordiam sumptam hoc modo esse formaliter & propriissimè in Deo. Vnde in Scripturis sanctis, *miserator & misericors appellatur, miseratioque eius dicitur esse super omnia opera eius.* Vtramque acceptionem misericordiae distinguit D. Thomas 2. 2. quaest. 30. artic. 3. Et in sola posteriori acceptione dicit esse virtutem, Quare nulla est dissensio inter hos Doctores.

ARTICVLVS IV.

Vtrum in omnibus operibus Dei sit misericordia & iustitia.

ARTICVLVS hic ex dictis in præcedentes articulos facile intelligi potest. Circa responsionem ad primum notandum est, in iustificatione impij cerni iustitiam, quatenus diuina

Molina in D. Thom.

A bonitas & clementia petit, vt peccatores iustificentur: quòd fit, vt licet id non sit debitum peccatoribus ipsis, qui iustificantur, sit tamen debitum, hoc est, diuinæ bonitati & clementiæ congruum. Animaduertendum est deinde, interdum dari misericordiam omnino liberantem, interdum verò aliqua ex parte subleuantem. In damnatione ergo impij non cernitur misericordia omnino liberans, de qua intelligitur illud Iacobi 2. *Iudicium sine misericordia fieri ei, qui non facit misericordiam:* cernitur tamè misericordia aliqua ex parte subleuans: quoniam cū Deus iustè posset punire acerbius, aliquid tamen ex liberalitate ac misericordia sua remittit, qua de causa punire dicitur infra condignum.

Misericordia interdum omnino liberans, interdum ex parte subleuans.

QUESTIO XXII.

De prouidentia Dei.

ARTICVLVS I.

Quid sit prouidentia, & an Deo conueniat.

DISPUTATIO I.

DISSERUIT hætenus D. Thomas de iis, quæ vel ad solum intellectum diuinum, vel ad solam voluntatè spectant. Tribus verò quaestionibus sequentibus disputat de prouidentia, prædestinatione, & libro vitæ, quæ, vt videbimus, actum vtriusque potentiae includunt.

Vt igitur quid prouidentia sit pateat, sciendum est, duplicem ordinem cerni in rebus, quod ad præsens institutum attinet. Vnum enim res ipsæ inter se seruant non habita ratione finis, esto propter finem ita ordinentur. Eiusmodi est ordo, quem partes domus inter se habent: fundamentum namque tenet infimum locum, tectum supremum, & parietes medium. Talis etiam est, quem seruant corpora simplicia in hoc vniuerso, quod ex eisdem coalescit: quæ enim perfectiora sunt nobiliorem locum tenent. Alter verò ordo est, quem res habent comparatione finis, siue cõmunis rebus omnibus finis sit, qualis est manifestatio bonitatis, sapientiæ, potentiae, atque iustitiæ diuinæ, siue sit finis particularis. Conceptio prioris ordinis appellatur dispositio in mente artificis: ipse verò ordo executioni mandatus, dispositio rerum inter se, aut partium in suo toto nuncupatur. Conceptio posterioris orationis cum proposito exequendi eum, appellatur prouidentia. Est ergo prouidentia diuina non aliud, quàm ratio, seu conceptio ordinis rerum in suos fines in mente diuina exiltès, cum proposito eam per se, vel etiam interuètu causarum secundarū executioni mandandi. Aut, vt Boët. 4. de Consolatione profa sexta, definit. *Est ipsa diuina ratio in summo omnium principe cõstituta, qua cuncta disponit.* Non intelligit verò (vt hoc loco interpretatur D. Tho.) eam dispositionem paulò antè explicatam, sed dispositionè ad suos fines. Vocabulum enim, dispositio, vt, oq; modo usurari solet, vt ait D. Thom.

Duplex in rebus ordo.

Dispositio tam in mente artificis quàm in rebus quid. Prouidentia diuina quid.

F Diuina autem prouidentia mandatur executioni per creationem, & gubernationem rerum creaturarum. Est autem gubernatio directio rerum iam creaturarum ad suos fines & perfectionem; vnde præsupponit creationem, atque existentiam rerum. Conservatio verò earum, & reliqua, quibus in suos fines diriguntur, perducunturque ad suam perfectionem, ad gubernationem spectant. Comparatur ergo prouidentia ad creationem & gubernationem, tamquam actus internus in Deo formati

Gubernatio quid sit.

Quomodo ad creationem & gubernationem comparatur.

liter existens ad externos, quibus id, quod prouidentia præconceptum, & statutum est, executioni mandatur. Hac de causa differit D. Thomas hoc loco de prouidentia, ubi de Deo, & de iis quæ formaliter in Deo sunt disputat: de creatione verò à quæ. 44. & de gubernatione à quæst. 103. incipit differere. Quod autem non sola gubernatio, sed etiam creatio ipsa executio sit diuinæ prouidentia, vel ex eo probari potest, aduersus Durandum in 1. d. 39. quæstio. 3. quoniam à prima rerum productione in hominis utilitatem conditas fuisse tam accommodatè cæteras res corpóreas à Deo, totumque vniuersum tam congruè ad ostensionem diuinæ bonitatis, sapientia, atque potentia fabricatum, & singulas illius partes, & non solum illius, sed etiam cuiusque viuientis tam aptas ad suas peculiare functiones ac fines, quis non videt effecta esse, atque executionem diuinæ prouidentia, vt ex definitione prouidentia liquido constat?

Prouidentia proprie est actus intellectus diuini, & completur verò per actum voluntatis.

Quod si petas, cuiusnam potentia actus sit prouidentia? Dicendum est, præcipue esse actum intellectus practici: cum sit ratio, seu conceptio ordinis rerum in finem: addere verò propositum mandandi executioni talem ordinem, qui actus ad voluntatem pertinet, completque perfectam ratione prouidentia. Quado ergo Damascenus secundo libro fidei Orthodoxæ capite 29. ait, Prouidentiam esse voluntatem Dei, per quam omnia, que sunt ad conuenientem gubernationem suscipiunt, intelligendum est, esse voluntatem, seu actum ac determinationem voluntatis Dei, tamquam id, quod rationem prouidentia complet, non tamen negandum est, præcipue includere rationem ipsam, conceptionemve taliter gubernandi res, quam determinatio voluntatis præexigit, vt compleatur ratio diuinæ prouidentia. Ferrariensis 3. contra gentes cap. 64. ait, solum actum intellectus sine proposito exequendi, posse etiam dici prouidentiam extenso vocabulo prouidentia: communiter tamen solum accipitur, vt comprehendit propositum mandandi executioni ordinem conceptum. Hac quod attinet ad primum eorum quæ proposita sūt.

Quod verò attinet ad secundum, conclusio Diui Thomæ est, in Deo est prouidentia, non qua se ordinem in finem suum, quod ad prouidentiam, atque prudentiam monasticam spectat, sed qua creaturas ordinar & dirigat in proprios ipsarum fines, quod ad prouidentiam civilem, regiam, atque Monarchicam pertinet. Prior pars est de fide, patetque ex illo Sapientia capite 14. Tua autem Pater prouidentia ab initio cuncta gubernat. Et ex illo Matthæi capite sexto. Respice volatilia cæli, quoniam non serui, neque metunt, neque congregant in horrea, & pater vester pascit illa. Considerate lilia agri, &c. Si ergo sanum agri Deus sic vestit, quanto magis vos modica fidei &c. atque ex multis aliis sacrae Scripturae testimoniis. Probatum verò à Diuo Thomâ, quoniam ordo rerum in suos fines particulares, atque in finem omnibus communem, est à Deo, vt in superioribus ostensum fuit: sed Deus est causa rerum per intellectum & voluntatem: ergo ratio & conceptio ordinis rerum in suos fines præexistit in mente diuina: talis verò ratio & conceptio ordinis rerum in suos fines est prouidentia: est enim prouidentia præcipua pars prudentia, cuius proprium est ordinare res in finem, vt Aristoteles 6. Ethico. capite 8. & 12. docet: ergo in Deo prouidentia constituenda est. Posterior verò pars probatur, quoniam Deus non habet finem, ad quem ipse ordinetur, cum neque ipse, neque quæ in eo sunt formaliter, possint vlla ratione subire rationem effectus. Quò fit, vt prouidentia di-

uina non sit monastica, sed qualis in rege, atque monarcha reperitur, siquæ comparatione creaturarum, quas in suos fines dirigit. Porro ratio illa quarta, qua quæstio secunda, articulo tertio, ex accommodatissimo ordine rerum omnium in suos fines, ac prouidentia, quæ tamquam in suo effectu mirum in modum in toto hoc mundo vniuerso elucet, luce clariùs ostēdimus Deum esse, additis iis, quæ post eandem rationem eo loco adieciimus, satis aperte tibi demonstrabit in Deo esse prouidentiam, qua cunctas res creatas gubernet.

DISPUTATIO III.

Utrum res semper assequantur finem, ad quem ex diuina prouidentia ordinantur.

Caietanus hoc loco arbitrat, diuinam prouidentiam non solum includere rationem ordinis rerum in finem cum proposito mandandi executioni talem ordinem, quantum est ex parte Deis sed etiam includere assecutionem finis. Atque ita vult temper res assequi fines, ad quos ex diuina prouidentia diriguntur. Quod si res aliqua cuiusmodi finem non assequatur, ait talem rem non esse ordinatam in eum finem à diuina prouidentia.

Suaderi autem potest hæc sententia primò, quoniam prædestinatio est pars quadam diuinæ prouidentia: prædestinatio verò non solum est de mediis ad finem vltimum, sed etiam de fine ipso assequendo: quippe cum nullus prædestinatus dicatur, qui sempiternam felicitatem non sit cōsecutus: ergo prouidentia diuina assecutionem finis includit.

Secundò, prouidentia diuina præter rationem ordinis mediorem in finem, includit proportionem voluntatis mandandi executioni talem ordinem, quod quidem propositum pertinet ad voluntatem Dei absolutam: cum ergo voluntas Dei absoluta semper impleatur, fit, vt prouidentia diuina consecutionem finis includat.

Tertiò, si diuina prouidentia non includeret assecutionem finis, fierique posset vt res eum finem non assequeretur, ad quem ex diuina prouidentia ordinatur, sequeretur diuinam prouidentiam posse frustrari, quod nulla ratione videtur concedendum. Vnde D. Thomas art. 4. sequenti ad secundum & tertium & 3. contra gentes c. 94. ait, Ordinem diuine prouidentia esse certum, immobilem, & indissolubilem quoad effectus consecutionem. Idem etiam innuit aperte Boëtius 4. de Consolatione prolâ 6.

Accedit in confirmationem huius sententia Ecclesia: autoritas, quæ in oratione Dominica septima post Pentecosten ad Deum precatur. Deus, cuius prouidentia in sui dispositione non fallitur, te supplices exoramus, vt noxia cuncta submoueas, & omnia nobis profutura concedas.

Contraria nihilominus sententia nempe ad prouidentiam diuinam necessarium non esse vt id, quod per eam in finem ordinatur, talem finem assequatur, est Durandi in 1. d. 40. quæst. 1. Egidij d. 39. 2. parte dist. q. 1. Marfilij, quæst. 41. art. 1. Ferrariensis 3. contra gentes cap. 94. Siluestri in Confato q. 22. artic. 1. imò est expressa D. Thomæ de veritate quæst. 6. art. 1. & in 1. d. 40. art. 2. Vt enim eisdem in locis ait, in qualibet ordinatione ad finem duo possumus considerare, ipsum scilicet ordinem, & exitum, vel euentum ordinis: non enim omnia, quæ ad finem ordinantur, finem consequuntur. Prouidentia ergo ordinem in finem respicit tantum, vnde per Dei prouidentiam omnes homines, ad beatitudinem ordinantur, sed prædestinatio respicit etiam exitum, vel euentum ordinis, vnde non est

Caietani sententia.

Suaderi primò.

Secundò.

Tertiò.

Confirmatio.

Diuina prouidentia non includere finem assequendum.

est nisi eorum qui gloriam consequuntur. Haecenus D. Thomas. Caietanus tamen ait, Dium Thomam hoc loco & 3. contra gentes cap. 64. sententiam reuocasse. At Syluester ait, solum Caietanum interfectores D. Thomae id de diuo Thoma affirmare. Ferrariensis autem loco citato ita interpretari conatur loca, quae Caietanus adducit, vt Dium Thomam semper in eadem perstitisse sententia contentat. Quicquid ergo sit de mente D. Thomae, amplectenda est proculdubio sententia horum Doctorem.

Probari autem potest in primis, quia ad prouidentiam ducis, medici, atque diligentis agricolae, factis est, si adhibeat accommodata & opportuna media ad finem, siue finis sequatur, siue aliunde impediatur, vniuersumque ad prouidentiam humanam necessaria non est affectio finis: cum ergo sumere liceat argumentum ab humanis ad diuina, fit, vt neque ad prouidentiam diuinam necessaria sit affectio finis.

Secundo, virtus a generantibus impressa seminibus ad producenda indiuidua eiusdem speciei perfecta, conferuandamque speciem, est effectus diuinae prouidentiae ordinantis eiusmodi medium in eum finem: sed eiusdem rationis est haec virtus in eo semine, quod ex aliqua causa superueniente impeditur, vel ne omnino producat effectum, vel non talem, qualem produci oportebat, atque in eo, quod non impeditur, eodemque modo est collata vtrique ab autore naturae interuentu causarum secundarum: ergo vtrouique est effectus diuinae prouidentiae tamquam medium ordinatum ad finem: non ergo de ratione diuinae prouidentiae est affectio finis.

Confirmatur praeterea haec ratio, quia quando semen impeditur, ne producat effectum perfectum, sequiturque monstrum, monstrum, quod ita resultat, est effectus a casu respectu seminis, non alia ratione, nisi quia est praeter intentionem agentis, quod intendebat rem perfectam producere, vt secundo Physicorum ostendimus: cum ergo semen non dicatur intendere, aut agere propter finem, nisi ex directione prima causa prouidentis, ordinantisque virtutem seminis ad producendum effectum perfectum, fit, vt ea virtus a diuina prouidentia ordinata sit ad producendum effectum perfectum, ac prouide, vt ad rationem diuinae prouidentiae necessaria non sit affectio finis, ad quem media per eandem prouidentiam ordinantur. Deus namque in causis contingentibus ita media, quae confert, ordinat ad finem, vt eas suis naturis relinquat, permittatque, alias ab aliis quoad effectuum suorum productionem impeditur: quare non semper voluntate efficaci vult eum finem, ad quem media, & causas contingentes ordinavit, sed interdum voluntate conditionali, nepe si causa ipsa velit, quando est libera, quando autem libera non est, si ab alia non impediatur.

Tertio, si ad diuinam prouidentiam requireretur affectio finis, sequeretur non omnes homines per diuinam prouidentiam ordinatos esse in vitam aeternam, sed solum eos, qui salui fiunt, neque mortem Christi, & alia media ad salutem ordinata, esse a Deo instituta ad salutem omnium hominum, si per ipsos non steterit, quod est plerumque durum, & contra communem sententiam Sanctorum, imò etiam contra illud Pauli: *Qui vult omnes homines saluos fieri.*

Postremo, dicendum esset, Deum per suam prouidentiam non ordinasse Adamum in statu innocentiae, & in Adamo totum genus humanum, in vitam aeternam: quando quidem per media: quae in eo statu accepta: ad beatitudinem non deuenit. Dicentur

Molina in D. Thom.

A dum etiam esset, Deum per suam prouidentiam non creasse omnes homines, & omnes Angelos in supernaturalem finem beatitudinis, neque malos, tam homines quam Angelos, deflexisse a supernaturali fine, ad quem a Deo essent creati: cum non omnes beatitudinem assequantur. Item, vt dicendum esset, Deum non habuisse prouidentiam ad beatitudinem circa reprobos, sed solum circa praedestinatos, ita dicendum esset, prouidentiam circa beatitudinem, non latius patere, quam praedestinationem, contra D. Thomae, communemque Doctorem sententiam. Denique dicendum esset falsum continere celebre illud pronuntiatum, *homines dum peccando ordinem vnum diuinae prouidentiae egrediuntur, vel ab in alium*, quandoquidem iuxta opinionem, quam impugnamus, omnis diuinae prouidentiae ordo, & omne medium illius, finem assequatur: cum autem nullus dubitare possit, haec omnia absurda ex ea opinione euidenter sequi: ea verò plerumque periculosa in fide sint, consequens est, vt iam hodie opinio quam impugnamus, minimè in fide sit tuta, ne amplius dicatur.

B Pro solutione tamen argumentorum in oppositum, atque totius quaestionis intelligentia, ante oculos habendi sunt praecipui, tum fines, in quos res a diuina prouidentia ordinantur, aut permittuntur, tum ipsarum rerum, diuersorum finium comparatione, ordines. Vltimus autem, supremus, primusque quoad intentionem, totius diuinae prouidentiae finis, est Deus ipse, manifestatioque diuinorum attributorum in operibus ad extra, quae diuinae prouidentiae subsunt, ad finemque ordinari possunt. Ad hunc finem, quasi ex primaria intentione, statuit Deus sempiterna sua prouidentia condere Angelos & homines, conferreque illis media omnia, cum naturalia, tum etiam supernaturalia, ad eum finem accommodata, vt re ipsa contulit. Quoniam verò homo non solum animo, sed etiam corpore constat, quia ratione, multis subsidiis creaturarum corporearum ad vitam tuendam indigebat, illi hunc mundum vniuersum in domicilium fabricauit, vt si in eo rectè viueret, propriis meritis cum gratia diuina coniunctis, ad maiorem, minorève beatitudinem, prout ipse vellet, perueniret, aut etiam ab ea in summam miseriam deflectere posset, si rectum rationis iter tenere noller: idque quia honorificentius illi erat praemium propter meritis & industria comparatum, iustissimisque aliis de causis, vt saepe dictum est. At tanta pulchritudine, ac varietate distinctum tantaeque rerum copia, veluti in speculato refertum, domicilium hoc, ad usum, oblectationem, & scientiam homini tradidit, vt inde non solum subsidia vitae ac oblectationem capere, sed etiam in cognitionem, atque admirationem ipsius Dei posset assurgere, eiusque amore inflammari: quae omnia quaest. 2. artic. 3. ex parte sunt explicata. Quia verò, & natura ipsa rerum, ex quibus hoc vniuersum constat, id ex se habent, expediebaturque, vt mundus hic materiam laborum, arumarum, cruciarumque, qualem experimur, in eum finem coningeret, vt si homo in conditorem suum foret ingratus, eumque offenderet, id totum in condignam poenam illi cederet, atque vt ex pulchritudine, & copia rerum ita subsidia vitae acciperet, vt nihil in eo stabile, cui adhærere posset, inueniret, sed omnia fluxa, caduca, ac cruciarum plena experiretur, vt vel ea ratione conditorem suum ac caelestia ardentius quaereret: inde effectum est, vt Deus talem hunc mundum a principio condiderit, qualem experimur. At quando primò genus humanum in eo collocauit, ita illud dono iustitiae originalis, ligno vitae, aliisque donis

Prouidentia diuina varijs fines ordinatque.

C **D** **E** **F**

aduersus miserias omnes coniunxit, vt omnium earum expers foret, si culpæ quoque expers perfisteret: tandemque per merita vitæ, summa cum voluptate comparata, Deum religiosè colendo, ad æternam felicitatem perueniret.

Quamuis autem, vt latius q. sequente explicandum erit, Deus non vnum ante aliud, sed omnia simul, vnico simplicissimo decreto, quo integra ratio prouidentia ipsius completur, constituit: nihilominus ea, quæ hæcenus explicauimus concipienda est quasi prima intentio diuinæ prouidentia, in Angelis: hominibusque in sempiternam beatitudinem condendis, mundoque hoc vniuerso hominum gratia fabricando, atque in his omnibus propter Deum ipsum tanquam finem vltimum efficiendis, vt ei ad laudem, gloriam ostensionemque suæ bonitatis, sapientia, potentia, reliquorumque attributorum delerent. Cernens verò ex hypothesi, quòd Angelos & homines in suam beatitudinem cum auxiliis & circumstantiis rerum, cum quibus eos in hoc mundo condidit, creare vellet, futurum lapsum quorundam Angelorum, totiusque generis humani: eo ipso decreto, quo homines ita creare constituit, & consequenter ruinam generis humani permittere (quam tamen non foret permittiturus, nisi remedium adhibere decerneret) quasi inde sumpta occasione, constituit longè maiora bona, longèque maiorem bonitatis, misericordiae, sapientia, potentia, atque iustitiae suæ ostensionem, per proprii filij incarnationem, quam ad reparationem generis humani decreuit: simulque voluit, vt miseriarum omnes, quas, amisso statu innocentiae experimur, in penam peccati, ostensionemque iustitiae suæ cederent, tum etiam vt eadem miseriarum, peccataque malorum, in cumulatis meritis, illustriorumque coronam iustorum redundarent: atque ita peccatis quorundam coronæ martyrum fabricarentur, & redemptio generis humani perficeretur: tum denique, vt sempiterna punitione impiorum apud inferos ob peccata, quæ vitare, vel per penitentiam delere potuerunt, in æternum sua iustitia, sicut in prædestinatis misericordia, splenderet. *Ad hoc enim bonus est, vt nullo modo mala permitteret, nisi inde maiora bona esset eliciturus, vt Augustinus in Enchir. cap. 11. est autor.*

Sunt verò pleraque alia bona, quæ Deus ex permissione malorum elicere nouit, de quorum numero sunt, quæ Damascenus lib. 2. fidei Orthodoxæ cap. 29. his verbis connumerat. *Sunt quædam, inquit, secundum permissionem. Nam sicut frequenter iustum incidere in calamitates, vt virtutem, quæ in illo latebat, alius aperiam, manifestamque faciat, vt in Iob. Aliquando sicut quippiam absurdum fieri, vt per operationem, quæ absurda videtur, magnum aliquid & admirabile dirigat & operetur, vt per crucem salutem hominum. Et alio etiam modo sicut sanctum male affici, vt ex recta conscientia non occidat, aut ex indulta ei virtute gratia, in superbiam non extollatur, vt in Paulo. Immoderatum desiderium in malis, ad vitam aliorum in melius commutandum, vt alij videntes, quod apud illum est, emendemur, vt in Lazaro & diuite. Naturaliter enim ipsi, videntes alios patientes, corripimur. Relinquitur & quis ad alterius gloriam, non per proprium, aut parentum peccatum, et cæcus a natiuitate ad gloriam filij hominis. Rursum sicut quis pati in alterius zelum, vt gloria patientis magnificata, impiger alius stimulus incitetur spe futurae gloriae, & futurorum desiderio honorum, vt in martyribus. Permittitur & quis quandoque in turpem incidere actionem, ad emendationem deterioris affectus. Forbi gratia, quis est elatus in virtutibus, & velle*

A factis suis, hunc finit Deus in adulterium prolabi, vt per casum in cognitionem propria infirmitatis veniens, humiliatus confiteatur Domino. Hæc Damascenus.

Potèd quæ Deus non aliter vult esse nisi præexistente peccato, potissimum quæ vult in penam iustam peccatorum, esto ea per suam prouidentiam in ostensionem suæ iustitiæ, aliorumque suorum attributorum ordinem, sicut tamen non sunt ab eo voluta, nisi voluntate consequente, vt cum Damasceno quaestione 19. artic. 6. est explicatum; eò quòd, vt nollet peccata esse, si & homines, & Angeli idem vellent, sic etiam neque vellet ea punire: ita etiam pertinent quasi ad secundariam intentionem diuinæ prouidentia, qua, præuidens quorundam Angelorum & hominum voluntariam defectionem à fine, ordine, atque primario instituto suæ prouidentia, defectionem ipsam & peccata, quæ iustissimis de causis statuit permittere, quasi secundaria intentione in eundem quidem vltimum finem ostensionis suorum attributorum, at alio ordine & mediis dirigit. Atque hoc est, quòd dici conlueit, homines & Angelos, dum per suum arbitrium peccando egrediantur ordinem vnum diuinæ prouidentia, quo per suam misericordiam in sempiternam felicitatem dirigebantur, incidere in alium, quo quasi secundaria intentione peccata permittit, vt in eorum punitione splendeat diuina iustitia, atque ob alios præclaros fines, ad quos congruis mediis deuenitur. Itaque cum decretum liberum voluntatis diuinæ executioni mandandi ordinem præconceptum mediatorum ad fines, per quod completur ratio prouidentia diuinæ, non aliud sit, quam volitio ipsa libera, qua Deus vult res ad suos fines, quasdam absolutè, quasdam sub conditione, vt quaestione 19. articulo 6. explicatum est: fit, vt quemadmodum in libera volitione diuina distinguitur voluntas, absoluta videlicet, & conditionata, anteedens & consequens, vt ibidem cum Damasceno docuimus: ita etiam in decreto mandandi executioni, quantum est ex parte Dei, ordinem mediatorum ad fines à Deo præconceptum, per quod completur ratio diuinæ prouidentia, distinguenda sit intentio finium per media diuinæ prouidentia, in conditionatam, & absolutam, anteedentem, seu primariam, aut quasi primariam, & consequentem, seu secundariam, aut quasi secundariam.

Ex his facile colligi possunt, quæ sequuntur. Primum est, voluntatem diuinam exequendi ex parte sua ordinem præconceptum mediatorum ad finem, non comparatione cuiusque ordinis suæ prouidentia esse voluntatem absolutam finis, sed sæpe esse conditionatam, conditione pendente ex libero arbitrio creato, si scilicet vno, aut altero modo cooperari velit. Quòd fit, vt comparatione talis finis, sit quidem in Deo prouidentia, qua homines omnes & Angelos in vitam æternam dirigit: quandoquidem est in eo voluntas exequendi ordinem mediatorum, quo, si vellent, ad eum finem peruenirent: ea tamen prouidentia, non voluntatem absolutam, sed conditionatam finis includit, ac proinde in multis ordo ille diuinæ prouidentia frustrari potest, & frustratus est. Imò verò, cum omni adulto voluerit Deus beatitudinem dependenter à libero vsu proprii cuiusque arbitrij, atque ad eò sub conditione, si & ipse velit, vt quaestione sequenti explicabimus, nemini voluit absolutè eum finem, nisi posita præiustione talis vsus arbitrij, qualis ad salutem est necessarius, idque ex hypothesi, quòd in tali vel tali ordine rerum vellet eum collocare, vt quaestione 19. articulo

Prima qua si intentio diuinæ prouidentia.

Et permissione peccatorum qua bona Deus elicitur.

Peccatorum pena velut ad secundariam prouidentiam ordinem vt pertineant.

Voluntas diuina exequendi ordinem suam prouidentiam cuiusque ordinis suæ prouidentia sit absolutam, & cuiusque finis.

articulo 6. ex parte explicatum est, & quaestione sequenti plenius dicemus.

Permissio peccatorum quomodo in diuina providentia causat.
 Secundum est, si loquamur de intentione quasi primaria diuinæ providentiæ, atque de præciso ordine, quo res arbitrio præditas dirigit in beatitudinem, peccata, quæ arbitrio creato fiunt, non cadere sub diuinam providentiam tamquam media ad finem, quin potius eiusmodi creaturas peccando egredi ordinem illum, deficeretque ad finem, ad quem diuina providentia dirigebantur. Verum quia in dirigendis eiusmodi creaturis in sempiternam felicitatem, ad eam quoque providentiam spectat, vt in manu consilij sui relinquuntur (id enim, & naturæ rationali magis congruit, & honorificentius est) fit, vt eatenus permissio peccatorum ad diuinam providentiam pertinere dicatur, quatenus ex eius quasi primaria intentione constitutum est, vt liberi suam felicitatem consequantur, & consequenter peccare permittantur. Qua ratione Dionysius sub finem capituli 4. de diuinis nominibus merito redarguit quosdam, qui dicebant, oportere providentiam inuitos etiam nos ad virtutem impellere, dicens: *Providentia non esse naturam interuimere, sed unicuique rei providere, vt operetur sue naturæ accommodatè.* Pertinet etiam ad diuinam providentiam, tum quasi secundaria intentione permissionem ipsam peccatorum dirigere, interdum in commodum ipsorum met peccantium, interdum in aliorum vtilitatem, tum vt peccatorum occasione abundantius thesauros suæ misericordiæ & liberalitatis diffundat, tum etiam vt illorum occasione diuina bonitas, misericordia, sapientia, potentia, atque iustitia clariùs, & illustriùs in operibus suis manifestentur, vt superius explicatum est.

Circa providentiam ex parte naturæ ipsius, & eius effectibus.
 Tertium est, cum ex vna parte diuina providentia tam copiose ac dilucidè splendeat in toto hoc vniuerso, atque in singulis quibusque minutissimis illius partibus: ex alia verò tot miseris genus humanum sit oppressum, tot homines, tamque frequenter à recta ratione, finemque suo deficiant, alioquinque iniuriis afficiant: mirandum non est, si abolita fide, notitiæque primæ rerum constitutionis, atque originalis peccati in tam magna orbis parte, præclara philosophorum ingenia circa Dei providentiam obcæcata fuerint, quidamque, contra patentissima indicia & argumenta illam aut omnino, aut magna ex parte negauerint: alij verò, de quorum numero est Aristoteles, eam quidem fuerint confessi, at non ea firmitate ac constantia, qua par erat. Quæ tamen de prima rerum constitutione, lapsu primorum parentum, peccato originis, quod totum genus humanum infecit, ac pœnis, quæ inde subsequutæ fuerunt, fides docet, supraque in explicanda quasi prima diuinæ providentiæ intentione adnotauimus, iuncto decursu Ecclesiæ ab orbe condito, remediisque contra peccatum, quæ Deus variis temporibus exhibuit, vt Scripturæ sacræ veteris ac noui testamenti testantur, tenebras omnes circa diuinam providentiam depellant, omniæque optimè consentire faciunt: id quod inter argumenta, quibus fides Catholica confirmari solet, merito numerari potest.

Diuina providentia ex parte naturæ ipsius, & eius effectibus.
 Postremo duo sunt animaduertenda. Vnum est, ad perfectissimam providentiam necessarium esse, vt prouisor certò antea intelligat, quid ex mediis, quæ ex sua parte ad finem per providentiam suam adhibere statuit, sit aut non sit euenturum. Quare hoc, præter alia, inter diuinam providentiam & nostram interest, quòd Deus semper præintelligit quid ex mediis, quæ providentia sua adhibere statuit, euenturum sit, ac proinde quæ media profutu-

Molina in D. Thom.

A ra, aut nocitura sint, rebus libero arbitrio præditis, propter vnum, aut alterum vsum arbitrij futurum: cum tamen per arbitrium ipsum stet, quòd non omnia in suum commodum vertat. Ratione verò huius certissima præintellectionis, quæ in Deo est, ipsa Dei providentia dicitur nunquam falli, quia sicut certissimè præuidet, quid ex suis mediis sit euenturum, ita id omnino eueniet. Cum verò nos quàm sepius ignoremus qualem exitum habitura sint media, quæ ad finem adhibemus, idque non solum quando per aliam rem, libero etiam arbitrio præditam, finem aliquem assequi volumus, sed etiam quando fines alios, non tamen, per alienum arbitrium, intendimus: inde est, quòd sæpe providentia nostra fallatur, aliterque res, contrariumque eius eueniat, ac sperabamus. Atque hac ratione Sapient. 9. cogitationes mortalium dicuntur timida, & incerta providentiæ nostræ.

B Alterum est, siue ordo diuinæ providentiæ ad primariam, siue secundariam intentionem spectet, semper effectum omnem, qui à libero arbitrio creato modo aliquo pendet, posse re ipsa euenire, ac non euenire, ac proinde ordinem causarum, aut mediorum, qui diuina providentia constitutus est, nullam omnino necessitatem libero arbitrio afferre. Quòd intelligendum est, non solum de necessitate consequentis, sed etiam consequentiæ. Qua ratione Damascenus 2. libro fidei Orthodoxæ cap. 29. vt quaest. 19. art. 6. disputatione 1. relatum est, merito dixit ea, quæ ab arbitrio creato pendet, non solum esse effectus diuinæ providentiæ, sed etiam ipsius arbitrij. Etenim aliud est loqui de ordine ipso causarum, ac mediorum diuina providentia constitutorum, aliud de præscientia, qua Deus præuidet, existente hoc ipso ordine rerum, causarum, ac mediorum, pro libertate arbitrij creati hos, vel illos effectus esse euenturos, cum possent re ipsa non hi, sed contrarij euenire, si arbitrium ipsum, vt potest, id vellet. Si namque loquamur solum de ordine ipso causarum, ac mediorum diuina providentia constitutorum, sublatâ præscientia, quòd futura sint, quæ nullo modo est causa rerum, vt quaest. 14. artic. 8. & 13. latè ostensum est, vtrique effectus neque necessitatem consequentiæ habent comparatione illius, nullumque omnino absurdum sequeretur, si illis ita existentibus, eueniret contrarium eius, quòd re ipsa euenturum est. Si verò loquamur de præscientia, contrahunt quidem necessitatem consequentiæ comparatione illius: at id non tollit, quominus effectus re ipsa possit aliter euenire: quandoquidem, vt art. 13. citato ostensum est, non quia Deus præsciuit effectum ita euenturum, eueniet: sed quia ita est euenturus, cum possit non euenire, Deus ex altitudine ac perfectione sui intellectus præsciuit effectum euenturum: si autem contrario modo, vt potest, esset euenturus, contrarium præsciuisset, & non id quòd re vera præsciuit.

C Quando ergo D. Thomas, & Boëtius locis citatis, ac quidam alij affirmant, ordinem diuinæ providentiæ esse certum, immobilem, & indistolubilem quoad effectus affectionem, ordinemque illum appellant fatum, qua ratione Boëtius, & plerique alij asserunt, tantam certitudinem esse in fato, illo modo sumpto, quoad euentum effectus, quanta est in diuina providentia, differrè que fatum à diuina providentia, quòd providentia sit ordo causarum ac mediorum, in finem mente, ac voluntate diuina præscriptus, ac constitutus, formalitè que in ea existens: fatum verò sit executio ordinis, qui mente ac voluntate diuina præscriptus, constitu-

Aa 3

Providentia diuina præcisa à præscientia nullam afferit liberi arbitrij effectibus necessitatem.

Boëtius & D. Thom. explicantur.

rūque est. Quando, inquam, hæc ita affirmant, si di-
 uina prouidentia, ea præcisa ratione spectetur, qua
 ratio, seu conceptio est ordinis mediorum in finem
 cum proposito talem ordinem, quantum est ex par-
 te Dei exequendi, in quo ratio diuinæ prouidentia
 est posita, secludaturque diuina præcipientia, qua
 quid inde per liberum arbitrium creatum fit, aut
 non sit euenturum cognouit, quæ non tam ad
 prouidentiam, quam ad perfectionem prouidentia
 spectat: planè non solum falsum affirmant,
 sed etiam id astruunt, quod non dubitarem errorem
 in fide appellare. Quare neque in prouidentia ita
 sumpta, neque in executione illius, hoc est, in ordine
 causarum & mediorum executioni mandatorum,
 quem ipsi fatum appellant, vlla est certitudo comparatione effectuum, qui ab arbitrio creato pendet.
 Si verò simul cum prouidentia spectetur præcipientia, qua Deus, tum ordinem ipsum certò nouit ita
 esse futurum, tum eo ordine dato, nouit certò quid
 per arbitrium creatum esset futurum, cum re ipsa
 esse posset oppositum, concedendum est, ordinem
 diuinæ prouidentia, prout ita à Deo ex altitudine,
 & perfectione sui intellectus præuisus est certò futurus, certum, immobilem, ac indissolubilem esse
 quoad effectus assecutionem: certitudine tamen,
 quæ solum oritur ex necessitate consequentia, modo paulò ante explicato, atque immobilitate, &
 indissolubilitate, quæ in necessitate solum consequentia sit posita. Atque ad hunc sensum accipiendi
 sunt Diuus Thomas, & Boëtius locis citatis.

Arbitror tamen non esse ita loquendum. Primò
 quoniam multi sunt ordines diuinæ prouidentia
 comparatione finium, quos Deus dependenter ab
 arbitrio creato intendebat, voluntatèque condi-
 tionata, ac antecedente volebat: qui tamen ordi-
 nes, fines illos, ad quos ex diuina prouidentia diri-
 gebantur, culpa liberi arbitrij creati, non asse-
 quuntur. Quare non omnis ordo diuinæ prouidentia
 est certus, immobilis, & indissolubilis quoad
 effectus assecutionem. Secundò, quoniam etiam
 illi ordines diuinæ prouidentia, qui fines ab ar-
 bitrio creato pendentes assequuntur, secundum
 se spectati, non sunt certi, immobiles, & indissolubiles:
 quin potius suapte natura, ac simpliciter, contrarium
 eis conuenit: cum ergo necessitas consequentia, ex
 certitudine diuinæ præcipientia, quòd fines assequerentur,
 naturas eorum non tollat, aut mutet: fit, ut simpliciter non
 sint appellandi, certi, immobiles, ac indissolubiles,
 sed solum secundum quid, prout scilicet à diuina
 scientia, supra id, quod nature rerum ex se habent,
 ob altitudinem ac perfectionem diuini intellectus,
 præcogniti sunt ita futuri, præcognitumque etiam
 est ex eis, concurrente simul arbitrio creato, eiusmodi
 effectus esse euenturos, cum re ipsa contrarij euenire
 possent, si arbitrium ipsum, ut potest, vellent.
 Non etiam placet ordinem illum causarum & mediorum
 diuinæ prouidentia comparatione talium effectuum
 fatum, certum, immutabile, ac indissolubile appellare.
 Tum quòd nomen ipsum fati Sanctis suspectum inuisumque
 fit, propter errorem multorum, qui arbitrabantur,
 esse ordinem quemdam causarum ex se indissolubilem,
 & necessarium comparatione effectuum. Tum etiam,
 quòd ordo ille suapte natura incertus, mutabilis,
 ac dissolubilis sit, solumque ex diuina præcipientia
 necessitatem quòdam còsequentiæ contrahat.

Dixi paulò superius, præcipientiam, qua Deus
 certò nouit quid euenturum, aut non euenturum
 sit per arbitrium creatum ex quocumque ordine

Prouidentia non includit præcipientiam euenturum.

A causarum & mediorum diuinæ prouidentia, comparatione effectuum, qui ab arbitrio creato pendem, non tam ad prouidentiam, quam ad perfectionem prouidentia spectare: quoniam si per impossibile in Deo esset solum scientia, qua rectè nosset adaptare, & ordinare media, quibus arbitrium creatum ad fines, & effectus sibi proprios dirigeret, sine præcipientia, qua certò cognosceret quam partem arbitrium esset electurum, lanè præconceptio ordinis mediorum ad talem finem, cum proposito, quantum est ex parte Dei, eumdem exequendi, haberet rationem prouidentia diuinæ comparatione talium finium: non tamen esset præcipientia in Deo effectuum, qui per arbitrium creatum essent futuri, ac proinde neque vlla esset certitudo in prouidentia diuina comparatione talium effectuum, neque vlla immutabilitas, ac indissolubilitas in causis, & mediis comparatione eorumdem. Quare præcipientia illa diuina, ex qua eiusmodi necessitas consequentia, immutabilitas, atque indissolubilitas mediorum diuinæ prouidentia emanat, solum pertinet ad perfectionem diuinæ prouidentia.

Ad primùm ergo in oppositum, concessis omnibus, quæ in eo assumuntur, negandum est inde sequi, prouidentiam diuinam, quæ diuinæ prouidentia est, semper esse de mediis ac fine assequendis: non enim necesse est, ut quod ad rationem partis subiecta spectat, ad rationem quoque totius vniuersalis pertineat: de ratione namque hominis est, quòd sit ratione prædictus: quod tamen de ratione animalis non est. Prædestinatio autem non solum prouidentiam diuinam includit, sed prouidentiam diuinam circa beatitudinem: neque hanc solum dicit, quippe cum & nõ prædestinatis eadem prouidentia prouideat, sed dicit prouidentiam diuinam circa beatitudinem comparatione eorum solum, qui eam consequuturi sunt: ratio verò eius, quod præter rationem prouidentia circa beatitudinem addit, includit assecutionem finis.

Ad secundum dicendum est, prouidentiam diuinam, præter rationem mediorum in finem, includere quidem propositum voluntatis mandandi ordinem mediorum executioni, quantum est ex parte Dei: propositumque eiusmodi esse voluntatem absolutam exequendi certa aliqua media: at non esse propositum assequendi efficaciter finem, sed dependenter à conditionibus, sub quibus est volutus & intentus: quare licet diuina prouidentia includat propositum efficax exequendi aliqua media, non tamen assequendi finem.

Ad tertium dicendum est, nullum esse absurdum, diuinam prouidentiam frustrari comparatione finis, quem neque vult, neque intendit, nisi voluntate conditionata, dependenterque ab arbitrio creato, quod ordine suæ prouidentia sufficienter adiuuare intendit ad talis finis assecutionem, si eum assequi velit.

Ad confirmationem dicendum est, Ecclesiam in eo sensu asserere, Deum quoad suam prouidentiam non falli, quod certò præuidet, quenam erunt rerum, de quibus habet prouidentiam prodesse, aut obesse debent, vnde continuo subiungit: *re supplices exoramus, ut noxia cuncta submoueas, & omnia nobis profutura concedas:* itèque quòd certò præuidet, ex quibus sequetur, aut non sequetur effectus, sub conditione, voluntatèque antecedente prouisus, ac intentus, in quo diuina prouidentia nostram superat: non verò quasi semper poni debeat assecutio finis, qui diuina prouidentia intenditur.

Ad primum argumentum, pro Casu, opinio.

Prædestinatio est pars subiecta prouidentia, & quid supra eam addat.

Ad secundum.

Ad tertium.

Ad confirmationem.

ARTICVLVS II.

Utrum omnia subiecta sint diuina prouidentie.

Prouidentia diuina subiecta cur omnia prouidet.

CONCLUSIO est affirmans, eaque de fide, ut patet ex illo Sapient. 8. Atingit a fine usque ad finem fortiter & disponit omnia suaviter. Cap. 12. Non est alius Deus quam tu, cui cura est de omnibus. Et cap. 14. Tua autem Pater prouidentia ab initio cuncta gubernat. Probatur vero ratione, quoniam omnia a Deo propter aliquem finem, vel sunt, vel, cum ab eo impediti possint, permittuntur: ergo omnes res subiecte sunt diuinae prouidentiae, alias ordinanti in finem, alias permittenti, seu non impediendi propter aliquem finem.

Potest aliquis diuina prouidentia subiectis.

Quod ergo ad peccata attinet, non ea ratione sub diuinam prouidentiam cadunt, quasi effectus sint diuinae prouidentiae intenti, aut voliti a Deo: id enim error esset in fide: sed quatenus ea permittit in fines optimos, articulo precedente explicatos. Interdum vero cernitur diuina prouidentia, in impediendis peccatis ne fiant: interdum etiam circa actus ipsos peccatorum, quatenus Deus causis libere concursum suum generalem impendit, non ut peccent, sed ut accommodat ad suam naturam eo ad bonum, & ad malum, prout maluerint, ut possint: quod quidem bonum est, atque ob optimum finem a Deo intentum: quando tamen tali concursu abutuntur, Deus causa est, non particularis, sed vniuersalis actuum peccatorum. Licet ergo causalitas illa, influxusque Dei vniuersalis, effectus sit diuinae prouidentiae: actus tamen ipse peccati: qui non causa vniuersalis, sed particulari tribuitur, ut in concordia quaest. 14. artic. 13. disputat. 30. 31. & 32. explicatum est, non est effectus proprius diuinae prouidentiae, nec ab ea intentus, sed est effectus causae particularis, a Deo per suam prouidentiam in particulari in finem optimum permittus.

Responsum ad diuina prouidentia non esse effectum, sed esse effectum diuinae prouidentiae. Non tamen omnes fortuiti ab ea esse intenti.

Circa effectus fortuitos optime notat D. Thomas in responsione ad primum, nullum esse fortuitum comparatione causae primae, sed omnes comparatione illius esse praeventos, subiaceretque diuinae prouidentiae. Non tamen videtur prouide necessarium concedere, omnes diuina prouidentia esse intentos: ut enim fortuiti non sint, satis est, si omnes in particulari cum minimum sint praeventi, atque a diuina prouidentia ob debitum finem permitti, ut partes videlicet huius vniuersi accommodat ad suas naturas agere sinat. Vnde sequitur interdum quaedam earum deficere, interdum vero ob concursum diuersarum causarum sequi effectum, qui praeter vniuersalem, aut alterius intentionem resultat: is vero, si ratio sequitur, erit fortuitus comparatione eius causae, a qua neque intendebatur, neque prauidebatur futurus. Hinc patet, necesse non esse concedere, mortem illius, qui praeter ipsius intentionem, dum natum voluit, suffocatus est, esse intentam, ac volitam a Deo, sed permittam dumtaxat. De qua re redibit sermo artic. 4. sequenti.

Diuina prouidentia cur se extendat ad ea, quae postea constitutione vniuersi, necessaria sunt, ut ad eclipses futuras, ortus, & occasus astrorum, &c. humana vero non item. Etenim Deus, cum autor sit naturae, causa est eorum per suum liberum arbitrium, neque illa comparatione Dei rationem habent effectum necessarium, sed contingendum, aut po-

In responsione ad tertium nota causam, quare prouidentia diuina se extendat ad ea, quae postea constitutione vniuersi, necessaria sunt, ut ad eclipses futuras, ortus, & occasus astrorum, &c. humana vero non item. Etenim Deus, cum autor sit naturae, causa est eorum per suum liberum arbitrium, neque illa comparatione Dei rationem habent effectum necessarium, sed contingendum, aut po-

tius liberorum, ut quaest. 3. artic. 4. disputat. 1. ostensum est: homo vero neque ea efficere, neque vlla ratione impedire valet: quare cum prouidentia solum sit circa ea, quae in potestate prouisoris aliquo modo sunt: fit, ut diuina prouidentia ad illa se extendat: humana non extendat.

Quorum rebus peculiariter esse dicitur.

Circa responsonem ad vltimum animaduertendum est, quamuis diuina prouidentia ad omnia se fundat: Deum tamen quarundam rerum dici peculiariter habere prouidentiam, quatenus per leges, & admonitiones, peculiariaque alia subsidia eas dirigit, & adiuuat in finem supernaturalem, ceterisque rebus earum gratia prouidet. Hac ratione Paulus 1. ad Corinth. 9. de legibus quibusdam agens, quibus sub boum typo, aliud quod ad mores, regimenque Ecclesiae spectabat, docere, praecipereque intēdebat Deus, ait: Numquid de bobus cura est Deo? in legibus scilicet, quas in Scripturis sacris tradit quasi dicit, & non potius aliquid aliud sub typo illo tradere docereque voluit, quod ad homines, regimenque Ecclesiae pertineret? Quorundam infidelium, & praesertim eorum, quos ad peculiares fines elegit, dicitur Deus habere peculiarem prouidentiam, quatenus accuratius ab eis pericula, & noxia remouere, atque ad eximia opera eisdem efficacius opitulari intendit, quam ceteris.

ARTICVLVS III.

Utrum Deus immediatē omnibus prouideat.

PRIOR conclusio est. Si diuina prouidentia spectetur quoad rationem ordinis rerum in suos fines, in quo formalis ratio prouidentiae est posita, Deus immediatē omnibus prouidet. Hac est manifesta, quoniam in se habet rationem ordinis rerum omnium, etiam minimarum, in suos fines, quod ex summa, atque immensa ipsius perfectione proficiscitur.

Deus quatenus rebus inmediate prouideat.

Posterior est. Si diuina prouidentia spectetur quoad executionem huius ordinis, quod iam ad gubernationem spectat, non ita immediatē omnibus prouidet, quasi causas alias excludat: quin potius causarum secundarum interuentu multa producit ac gubernat, ut inferiora per superiora: quod ad splendorem diuinae maiestatis spectat, in eoque bonitas ac potentia ipsius magis elucet.

ARTICVLVS IV.

Utrum diuina prouidentia rebus prouisis necessitatem imponat.

CONCLUSIO est. Diuina prouidentia quibusdam rebus necessitatem imponit: aliis vero minime. Probatur, quoniam Deus, tum sua aeterna rerum praordinatione in suos fines, quae rationem habet prouidentiae, tum etiam constitutione ipsa vniuersi, quae pars quaedam est executionis illius, quibusdam rebus praeparat causas necessarias: cuiusmodi sunt eclipses, aspectus, ortus, & occasus astrorum, quae postea constitutione vniuersi, necessarid ex suis causis eueniunt: multis vero aliis rebus causas contingentes, aut liberas praescripsit, praesertim iis, quae ab arbitrio creato pendent: ergo diuina prouidentia quibusdam rebus seu effectibus necessitatem imposuit, aliis vero minime. Posterior conclusiois

Diuina prouidentia quibus effectibus necessitatem imponit.

Posterior conclusiois

pars est de fide, vt ex iis, quae quaest. 14. artic. 13. dicta sunt, est manifestum: quo loco ostensum est, de fide esse, nobis libertatem arbitrij inesse, in omnibusque effectibus, qui ab arbitrio creato pendent, cerni contingentiam, etiam constitutione vniuersi posita, postquam eo causarum ordine, quem re ipsa cernimus.

Caetani labor in concilianda arbitrij libertate cum diuina prouidentia.

Caetanus hoc loco valde torquetur, anxieque laborat in concilianda libertate arbitrij nostri cum diuina prouidentia. Atque vt nodum difficultatis ante oculos ponat, tria considerat in effectibus causarum secundarum. Primum est, contingentia, quae, vt hoc loco docet D. Thomas, non omnibus effectibus conuenit, sed aliquibus, idque comparatione suarum causarum, si suapte natura considerentur. Qui enim effectus causas habent, à quibus, secundum se spectatis, produci & non produci possunt, dicuntur contingentes. Secundum est necessitas, quae, vt etiam docet D. Thomas, non omnibus effectibus conuenit, sed aliquibus comparatione etiam suarum causarum. Qui enim effectus causas habet, quae suapte natura impediunt nequeant ab eorum productione, dicuntur necessarii. Tertium est inuitabilitas, vt vnusquisque eorum ita eueniat, sicut à Deo prouisum est, vt eueniat. Quod si, inquit Caetanus, consequentia haec bona est: hoc est prouisum à Deo, vt contingenter, aut necessario eueniat: ergo inuitabiliter eodem modo eueniet: vt à Doctoribus communiter concedi consuevit, etique conditio illa communis est omnibus effectibus comparatione prouidentia diuina: quandoquidem omnes ex aeternitate prouisi à Deo sunt, vt eo pacto eueniant, necessarii quidem ex causis necessariis, contingentes vero ex causis contingentibus.

Si autem, inquit Caetanus, effectibus omnibus comparatione prouidentia diuina eiusmodi inuitabilitas, vt eo modo eueniant, quo re ipsa sunt, conuenire concedatur: licet salua maneat contingentia quorundam effectuum & necessitas aliorum, quae ex natura rei rebus conueniunt comparatione suarum causarum, si secundum se spectentur: licet etiam aliqua ex parte salua maneat libertas arbitrij comparatione suarum actionum, quatenus voluntas, si secundum se consideretur, nulla habita ratione diuina prouidentiae, indifferens est, vt velit, aut non velit, vel etiam nolit id, quod hic, & nunc vult: nihilominus posita prouidentia diuina, quae iam ex aeternitate est simpliciter, spectatisque omnibus quae iam actu sunt, perit arbitrij libertas comparatione cuiusque actionis quam voluntas actu exercebit: quandoquidem talis actio inuitabilis est à voluntate, existente, vt re vera existit, prouidentia, quae ita à Deo, vt eueniret, prouisum est. Vt enim, inquit, ea proiectione mercurii, quae urgente tempestate fit, simpliciter & absolute est voluta, quia, spectatis circumstantiis, quae tunc actu sunt, est voluta, & solum secundum quid est nolua, quia proiciens nollet eas proicere, si periculum id non postularet: ita voluntas nostra, spectata prouidentia quae iam est, quae ex aeternitate praefixit, simpliciter & absolute talem actionem euitare non poterit, ac proinde simpliciter non erit libera ad eandem non eliciendam, sed solum secundum quid, si spectetur secundum se, & non existente ea determinatione diuina voluntatis ac prouidentiae, quae iam est. Quod si actiones voluntatis nostra eo modo sunt omnes inuitabiles, inanis profectio est omnis consultatio nostra, atque conatus, inanes quoque preces ad Deum suscepro vitandis peccatis, & aliis damnis, quandoquidem diuina prouidentia ac voluntas omnino est immutabilis: ea vero existente, omnia perinde inuitabiliter euenient, ac si ex necessitate, & non contingenter euenirent. Nec satis facit, inquit Caetanus, responsio illa communitate, quod in sensu diuino, praecise compara-

atione nostra voluntatis secundum se spectata, sunt inuitabilia: at in sensu composito, comparatione scilicet diuina prouidentiae, sunt inuitabilia. Non, inquam, ea responsio satisfaci: quoniam cum ex aeternitate datur in Deo prouidentia, sanè quemadmodum simpliciter, spectatisque omnibus quae iam actu dantur, illa sunt inuitabilia: ita simpliciter, spectatisque omnibus quae sunt actu, perit arbitrij libertas ad illa vitanda.

Caetanus pondere huius difficultatis pressus, ait: Quamuis à Doctoribus communiter dicatur, inuitabilitatem, vt aliquid eueniat, sequi ex eo, quod sit prouisum, volitum, aut praedestinarum à Deo (haec enim tria pro eodem in re proposita accipi dicit) nihilominus trepidus, eò quod se communi Doctorum sententiae opponere crederat, se suspicari, quod quemadmodum esse prouisum, neque contingentiam: neque necessitatem ponit in euentu prouiso: eò quod cum Deus causa sit superexcedens causas omnes tam contingentes, quam necessarias, tam per se, quam per accidens, praehabens prouide in se eminenter necessaria & contingentia, ad eum spectet producere tamquam effectus electos, non solum res, sed etiam omnes rerum & euentuum modos: sic etiam ex eo quod euenius prouisus sit à Deo, sequatur aliquid alius, quam esse inuitabile in euenitabile, ita vt ex ipsa prouisione euentus, neutrum illorum duorum oporteat sequi, sed aliquid utroque alius, idque propter alioquem, atque excellentiorem modum quo Deus rebus, euentibusque prouidet, quam cogitari intelligi, à nobis in hac vita valeat. Atque ita, inquit, quiescit intellectus, non in euidencia veritatis perspecta in particulari, sed in altitudine inaccessibili veritatis occultae.

Itaque duo affirmat Caetanus. Vnum est, consequentiam illam non esse bonam: hoc est prouisum à Deo futurum, ergo inuitabiliter ita eueniet. Alterum est, se non penetrare causam, quare potius aliquid alius dandum sit, quam effectum esse euitabilem aut inuitabilem, arbitrarique illud esse de numero eorum, quae in hac vita penetrari non valent, propter aliquid in hac re latens, ob cuius ignorantiam intelligi in hac vita nequit coherentia libertatis arbitrij, inuitabilitatisque effectuum qui ab eo pendent, cum diuina prouidentia ac praedestinatione. Satisque, inquit, est, proficere, nos non habere euidenciam huius rei, sed sola fide certo tenere duo illa coherentia inter se: quemadmodum etiam ingenue fasemur, nos non habere euidenciam de mysterio sanctissime Trinitatis: quoniam tamquam euidentem velle docere, quod euidentem non est: scriptum namque est: Altiora te ne quaeris: plurima enim sunt tibi supra sensum hominum reuelata. Recollatque Gregorius dixit: Minus de Deo sentire, quod hoc tantum de illo credit, quod suo ingenio metiri potest. Haec Caetanus.

Nonnulla sunt hoc loco animaduertenda, ex quibus luce clarius constabit, tum coherentia libertatis arbitrij nostri: atque euitabilitatis effectuum, qui ab eo pendent, cum diuina prouidentia: tum etiam quibus in rebus deceptus sit Caetanus, fallanturque multi alij qui fundamentis Caetani innitentes, in concilianda libertate arbitrij nostri, inuitabilitateque effectuum ab eo pendentium cum diuina prouidentia, multum laborant, atque ita haerent (ne dicam errant) vt propositum, prout res postulabat, non assequantur.

Illud igitur in primis nulla ratione admittendum est, effectus omnes, qui in hoc mundo eueniunt, prouisos esse à Deo, vt ita fierent, praeparasseque illis causas, vt ita euenirent, quasi eos intenderit, voluisseque voluntate vel efficaci, vel absoluta, vt ex certis causis ita euenirent, quae omnia Caetanus hoc

Caetani sententia pauca comprehendit.

Impugnatio Caetani: coherentia libertatis arbitrij cum prouidentia & praedestinatione.

hoc loco ponit tamquam certa & indubitata. Etenim cum providentia non aliud sit, quam ratio ordinis mediorum in finem, in mente diuina ex aeternitate existens, cum proposito talem ordinem exequendi, vt artic. 1. ex D. Thoma, communique Doctorem sententia diximus: effectum aliquem prouisum esse à Deo, vt ex suis causis eo modo eueniat, quo re ipsa euenit, nihil aliud est, quam Deum sua prouidentia illum intendisse vt finem, atque, vt eo modo eueniret, preparasse illi media & causas, ex quibus ita emanaret: id autem asserere de actibus peccatorum, quos inter effectus reales, qui in hoc mundo fiunt computandos esse constat, planè blasphemum, erròrque esset manifestus in fide, vt in concordia quaest. 14. artic. 13. à disputat. 30. aperte est demonstratum, vbi cum Augustino dicebamus, ea ratione actus peccatorum non tribui Deo, quia licet ad eos cooperetur tamquam causa vniuersalis, suaque prouidentia contulerit homini liberum arbitrium, à quo emanant, non tamen eo sine hominem liberum fecit, aut cum eo cooperatur, vt peccaret, sed vt studiosè ageret, manente tamen libertate ad peccandum: idque tum quia id natura ipsa rerum habebat: tum etiam vt studiosa operatio illi in laudem, honorem, & meritum cederet, vt saepe dictum est. Vnde quia actus peccatorum abusus sunt liberi arbitrii, deuiatiòque ab eo fine, ad quem nobis Dei prouidentia collatum est, idcirco non Deo, sed nobis tamquam effectus proprii tribuuntur. Nullo ergo modo dicendum est, actus peccatorum effectus esse diuinæ prouidentia, à Deo esse prouisos, vt ita fierent, aut Deum preparasse illis causas, vt ita fierent. Licet enim causam eorum preparauerit, nempe arbitrium ipsum à quo fiunt: non tamen vt ita fierent, sed potius vt fierent contrarij actus: nos vero is abutimur causis ad actiones, quæ nequitia nostra est, ad quas nobis à Deo non sunt collata, & ob eam causam peccamus.

Deus non preparauit causam peccati.

Prouidentia huius diuina esse à diuina prouidentia.

Diuina prouidentia effectus.

A cata ipsa ex nostra megra libertate nascantur, sed etiam vt Deus ea futura præcognoscat, possitque impedire, nec tamen velit: efficitur, vt in concilianda, tam libertate arbitrii nostri circa actus peccatorum, quam euitabilitate eorum cum diuina prouidentia, non alius labor sit, quam in eisdem conciliandis cum præscientia, qua Deus præuidet eos esse futuros, nisi impediat. Quia etiam eos omnes effectus diuinæ prouidentia, qui, quoad executionem, peccatis natura posteriores sunt, cuiusmodi sunt ipsæ pœnæ peccatorum, non aliter Deus vult, aut permittit, quam sub hac conditione, si per liberum arbitrium creatum ipsa peccata futura sint, atque ad eò non aliter sunt à Deo absolute voliti, quam voluntate quadam còsequente, vt cum Damasceno q. 19. artic. 6. dictum est, positaque præscientia, quòd ex libertate, ac nequitia arbitrii creati peccata futura sint (id quod Deus absolute cognoscat in libera determinatione voluntatis) qua ex aeternitate statuit condere hunc ordinem rerum, quem re ipsa condidit (vt quaest. 14. artic. 13. ostensum est) idcirco in concilianda etiam euitabilitate horum omnium effectuum, quatenus à peccatis hominum, liberoque arbitrio creato pendent, nõ alia difficultas est, quam in eisdem conciliandis cum diuina præscientia, qua non minus certò præuidetur futuri, quam peccata, cæteraque actiones liberae, à quibus tales effectus dependent.

Eandem esse difficultatem in concilianda libertate arbitrii cum prouidentia, qua cum diuina præscientia intercedit.

C Hinc etiam patet, interfectiones, quibus aliqui interdum, præter ipsorum spem, à grassatoribus interficiuntur, suffocationesque aliorum in fluminibus, & his similia, cum saltem à peccato primorum parentum tamquam pœnæ ex illo subsecuta pendeant, nec futura essent, si peccatum illud non præcessisset, certitudini diuinæ præscientia circa illud idem peccatum inniti, eaque sublata non esse certos eiusmodi effectus. Imò verò nec dicendum esse eos à prouidentia diuina fuisse intentos, vt ita eueniret, aut nexum causarum, ex quibus proficiscuntur, preparatum, quod tamen nonnulli Doctores inconsideratè assumare solent. Etenim neque id cum diuina bonitate est consentiens, neque Deus arbitria grassatorum eo fine condidit, vt innocentem hinc & nunc vellent interficere, neque arbitria eorum, qui in aquis suffocantur, eo fine, vt natando, vel aliquid aliud agendo, suffocarentur, sed vt rectè operando vitam æternam promerentur: at cum libertate ad peccandum, & ad alia opera indifferentia efficienda, vnde tales euentus interdum, raro tamen proficiscuntur. Nec verò negamus proinde, eiusmodi euentus à Deo ex causis vnde oriuntur præuisos esse futuros, ipsiusque prouidentia esse permisos, tum in pœnam delicti primi parentis, tum vt causas sint agere accommodatè ad suas naturas, ob aliòsque congruentes fines.

Deus non est auctor repetitionum malorum quia à peccato proficiscuntur.

F Illud etiam Caietano dandum non est, diuinam prouidentiam, quæ diuina prouidentia est, includere afflictionem finis, ad quem media preparatur, semperque velle voluntate vel efficaci, vel absoluta finem, ad quem media ordinauit, quasi nunquam, quoad ordinem mediorum ad fines, diuina prouidentia frustretur, sed semper finis sequatur. Omnia namque, quæ ab arbitrio creato pendent, sub quibus beatitudinem etiam & merita còprehendimus, solum voluit Deus voluntate conditionata, si scilicet homines & Angeli idem quoque vellent. Atque hoc genere volitionis omnibus vniuersim hominibus & Angelis voluit beatitudinem, & media ad beatitudinem necessaria, in eumque finem omnes sua prouidentia ordinauit, vt qu. 19. artic. 6. diximus: neque

Diuina prouidentia an includat afflictionem finis.

neque tamen omnes eum finem diuinæ providentiæ assequuntur, idque defectu solum liberi arbitrii hominum, & Angelorum. Voluntate verò absoluta nulli adutorum voluit beatitudinem, & merita ad illam assequendam necessaria, nisi posita præscientia, qua ex hypothesi præuidit, eos, si collocarentur in ordine rerum & auxiliorum in quo positi sunt, pro sua libertate meritorios esse, venturisque in vitam æternam. Nostro namque intelligendi more eum fundamento in re, ante actum, quo ex æternitate absolute statuit condere eum rerum ordinem, quem re ipsa condidit, cernens Deus per scientiam illam mediam inter liberam & mere naturalem, de qua quæst. 14. artic. 13. disput. penult. & vlti. dictum est, qui tandem in vita termino ob præcedentia merita vitam æternam adepturi essent, si talem rerum ordinem vellet condere, dum posterius eundem ordinem absolute voluit condere, eo ipso volendi actu complacuit sibi per voluntatem absolutam, ut ipse, quos præuidebat ob præcedentia merita peruenturos in vitam æternam, ea potirentur, atque eo ipso actu voluntatis diuinæ fuerunt prædestinati ad vitam æternam per illa media, quæ ex ipsorum libertate præuisa sunt futura, ut quæst. seq. plenius dicemus: quò fit, ut in diuina providentiâ, & prædestinatione, comparatione etiam effectuum, qui & ab arbitrio creato pendent, & à providentiâ diuinâ tamquam fines sunt intenti: verèque sunt effectus diuinæ providentiæ & prædestinationis, nulla alia sit certitudo, quàm certitudo præscientiæ, quòd ita ex talibus mediis sint euenturi: cum re ipsa, si arbitrium creatum, ut potest, vellet, contrario modo essent euenturi. Nullus ergo alius labor est in concilianda libertate arbitrii nostri, euitabilitatèque euentuum, qui ab illo aliquo modo pendent, cum diuina providentiâ, quàm in iis ipsis conciliandis cum certitudine diuinæ præscientiæ.

providentiæ & prædestinationis non alia certitudo quàm diuinæ præscientiæ.

Illud etiam non satis attendit Caietanus, non idem esse effectum aliquem esse certò, & absque vlla fallitate futurum, ac inuitabiliter esse euentum. Inuitabilitas namque attenditur comparato effectu cum sua causa: nullus verò vniquam concessit effectum, si ab arbitrio creato penderet, esse inuitabilem, aut hanc esse bonam consequentiam: hic effectus est prouisus, prædestinatus, aut præscitus à Deo euenturus: ergo inuitabiliter eueniet. Etenim cum præscientia stat à libero arbitrio posse euitari: qui autem non euitat, cum possit, peccat, si effectus vitiosus sit. Certitudo verò dicitur de effectu comparato cum cognitione, qua cognoscitur euenturus. Vnde quia diuina præscientia nullo modo potest falli, hæc est optima consequentiâ: hic effectus ab arbitrio creato pendens, præscitus est à Deo euenturus, ergo sine vlla dubitatione, & absque vlla deceptione diuinæ scientiæ, qua præcognitus est euenturus, eueniet. Atque hoc est quod merito concedunt Doctores.

Id etiam, quod Caietanus hoc loco inuehere conatur, dari videlicet medium inter euitabile, & inuitabile seu non euitabile, comparatione eiusdem effectus, nulla probabilitate potest defendi: sic enim medium inter contradicentia concedendum esset: quo nihil magis absurdum fingi potest. Illud tamen affirmandum est, quemadmodum hæc consequentiæ ineptæ sunt: si hoc est animal, ergo est rationale: vel si hoc est animal, ergo est non rationale: non ex eo quod detur medium inter contradicentia, aut quod detur animal quod neque rationale, neque non rationale sit: sed quia animalia in commune quædam ratione prædita, quædam rationis expertia sub se comprehendat, atque adeò ex eo, quòd alicui rei

Euitabile, & inuitabile medium non habent comparatione eiusdem effectus.

A ratio animalis in commune conueniat, neque sequitur, eam esse ratione præditam determinatè, neque item rationis expertem, sed sub disiunctione necesse est alterum illi cõueniat: ita etiam has consequentias esse nullas: si hoc est prouisum, aut præscitum futurum, contingenter eueniet: aut si tale est, necessario futurum est: Item, hoc est prouisum, aut præscitum futurum, ergo inuitabiliter euenturum est, aut si eiusmodi est, inuitabiliter futurum est: idque non quòd detur effectus, qui comparatione suæ causæ (stante etiam præscientiâ & providentiâ) non sit vel necessarius, vel contingens, hoc est, qui, & euenire, & non euenire possit (omnes namque quatenus à Deo ratione creationis & conseruationis pendent, sunt contingentes, quia & esse, & non esse possunt, Deo liberè conferente, & conseruante naturas eorum: comparatione verò causarum secundarum, singuli, vel sunt necessarii, vel sunt cõtingentes) sed quòd, cum providentiâ & præscientiâ se extendat ad effectus necessarios, & contingentes, ex eo quòd aliquid sit prouisum: neque sequitur determinatè ex suis causis euenturum necessario, nec item contingenter. Idem dicendum est de illa alia consequentiâ: neque enim ea de causâ censenda est inepta, quòd, detur effectus in particulari, qui neque sit euitabilis neque inuitabilis à sua causa: sed quòd providentiâ & præscientiâ tam ad effectus, qui à suis causis possunt, quàm ad eos qui non possunt euitari, se extendat. Imò consequentiæ illæ quodammodo disparate censendæ sunt, atque huic similes: si lapis est, ergo est ex Africa, aut non est ex Africa: quod lapidi est impertinens.

His ita constitutis. Cum in concilianda libertate arbitrii nostri, euitabilitatèque effectuum ab eo pendentium cum providentiâ, non alia difficultas sit, quàm in iis ipsis cum diuina præscientiâ conciliandis: hoc autem secundum quæst. 14. artic. 13. factis dilucidè præsterimus, non est quòd hoc loco amplius immoremur.

Porrò, ut hoc loco aliquid summam propter Caietanum dicatur, caput vnde euitabilitatem euentuum, qui ab arbitrio creato pendent, cum diuina præscientiâ bene conuenire ostendimus, illud erat. Quia non ex eo quòd Deus præsciebat effectus ita euenturos esse, idèd eueniebant, sed è contrario, quia illi pro libertate arbitrii ita sunt euenturi, Deus id præsciebat. Si verò contrario modo, ut re vera possunt, fuissent euenturi, Deus non id, quod præsciebat, sed contrarium præsciebat. Quia ratione dicebamus, certitudinem diuinæ præscientiæ circa eiusmodi euentus non proficisci ex certitudine obiecti, quòd secundum se est incertum, potestque re ipsa contrario modo euenire, sed ex altitudine, omnique ex parte illimitata perfectione diuini intellectus, qua ut altissimo modo eos comprehendit in sua essentia, ita certissimè, quòd secundum se est incertum, præcognoscit. Quòd si nulla omnino habita ratione eius, quòd pro libertate arbitrii creati futurum est, Deus pro arbitrio suo præsciret, quicquid vellet, idèdque arbitrium creatum hoc potius, quàm aliud, esset facturum, quia id præsciebat Deus, & non è contrario, quia arbitrium pro sua libertate id esset facturum, idèd Deus ex illimitata sua perfectione id præuideret futurum, præuisurus non id ipsum, sed contrarium, si contrarium à libero hominis arbitrio, ut potest, esset futurum: utique vim haberent, quæ Caietanum impulerunt ad medium inter conradictoria excogitandum, atque ad asserendum ignorari in hæc vita modum, quo libertas arbitrii, euitabilitatèque effectuum illius cum diuina prou

Providentiâ diuinâ & præscientiâ, non est cum libero arbitrio conciliandum.

providentia cohaereant. Eo enim dato, planè divina praescientia fatalem quandam necessitatem imponeret effectibus omnibus, simpliciterque tolleret arbitrij libertatem, ut Caietanus bene argumentabatur. At res non illo modo sese habet: quare nullam vim rationes Caietani habent.

QVÆSTIO XXIII.

De praedestinatione.

ARTICVLVS I. & II.

Quid sit praedestinatio.

DISPVATIO I.

QUOD praedestinatio, ut iam ostendimus, sit quasi pars quaedam divina providentiae subiecta, merito D. Thomas cum tractatione de providentia dispositionem praedestinationis coniungit. Fundamenta totius huius de praedestinatione & reprobatione tractationis iacta sunt quaest. 1. 4. artic. 8. & 13. (praesertim in concordia) q. 19. artic. 6. & quaest. praecedente artic. 1. & 4. quare ea omnia ante oculos sunt habenda, ut legitima praedestinationis ac reprobationis ratio intelligi possit, quae & divina maiestate ac bonitate sit digna, & cum sacris Scripturis consentiat, neque iis, quae vel de divina gratia, vel de libertate arbitrij nostri, artic. 13. citato demonstrata sunt, prauidicium aliquod inferri videatur. Quod si, ut diuino freti auxilio speramus, ira diuinam praedestinationem & reprobationem exposuerimus, ut cum praedictis omnibus consentire perspicitur, non alio credo egebinus testimonio, ut veritatem nos esse assequutos intelligatur.

Praedestinatio est confirmatio.

Praedestinationem esse, qua ij, qui vitam aeternam consequuntur ad id ipsum ex aeternitate à Deo sunt destinati, ex sacris Scripturis notissimum est. Ad Rom. 8. *Quos praesciuit & praedestinavit conformes fieri imaginis filij sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem praedestinavit, hos & vocavit: & quos vocavit, hos & iustificavit: quos autem iustificavit, illos & glorificavit.* Ad Ephes. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu eius in caritate, qui praedestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum.* Ve verò quid praedestinatio sit intelligatur à nominis significatione, exordium sumendum est.

Praedestinatio unde dicitur.

Praedestinatio ex, praed, quod antecessorem quandam significat, & destino, componitur: verbum autem, destino, non solum in Scripturis sanctis, sed etiam apud praesicos Latinos, duobus modis accipi solet. Uno, pro eo quod est mittere: unde 1. Mach. 1. *Destinavit aliquos de populo, & abierunt ad Regem.* Suetonius in vita Galbae, cap. 16. *Praetorianos cum mandatis ad Imperatorem destinavit.* Altero verò modo pro eo quod est, statuere, definire, & ordinare. Quae acceptio apud Latinos autores profanos, & in divinis literis est frequentior. Unde 2. Machab. 6. de Eleazaro dicitur. *Destinavit non admittere illicita propter viam amorem.* 2. ad Corinthi. cap. 9. *Prout unusquisque destinavit in corde suo.* Tullius item de officiis. *Caem coram alteri Dionysius diem necis destinasset.* Imò prior vocabuli acceptio ex posteriore derivata est: etenim, qui mittuntur, prius destinantur, ut eant.

Quomodo dicitur.

Diuis ergo Thomas hoc loco, Durandus in 1. dist. 40. q. 1. Driedo de concordia liberi arbitrij &

A praedestinationis, cap. 1. & alij simientes verbum, destino, in prima acceptione, praedestinationem dicunt esse, rationem transmissionis creaturae rationalis in sempiternam beatitudinem. Dicunt namque, destino, idem esse atque transmittere, praedestinationem idem atque transmissionem: quando autem res aliqua eo peruenire debet, quod ex solis suis viribus deuenire non potest, necesse est, ut directa ab alio eo transmittatur: quo pacto sagitta directa à sagittario peruenit ad scopum. Quia ergo simili modo creatura intellectu praedita solis suis viribus deuenire nequit in sempiternam felicitatem, utpote finem supernaturalem, sed auxilio indiget supernaturali ac diuino, deductio, perductioque illius per auxilia diuina in beatitudinem, dicitur in hac acceptione destinatio, hoc est transmissio in beatitudinem. Ratio autem auxiliorum & mediocum, quibus transmittenda est, ex aeternitate existens in Deo cum proposito mandandi eam executioni, propter antecessorem illam, appellatur praedestinatio eiusdem creaturae in beatitudinem.

Alij verò iuxta posteriorem verbi, destino, acceptionem, volunt praedestinationem significare praedestinationem ac praedestinationem, qua Deus ex aeternitate aliquibus creaturis intellectu praeditis ea media confert, quibus in vitam aeternam venient. Ita, praeter Caietanum in illud ad Rom. 8. *Quos praesciuit & praedestinavit.* Albertum Pighium lib. 8. de libero arbitrio, cap. 2. & plerosque alios, Hieronymus in prioribus Commentariis in illud ad Ephesios 1. *Qui praedestinavit nos in adoptionem, &c.* Vbi praedestinare ait esse praedestinare. Et Augustino, aut quicumque alius eius operis autor, Hypognot. lib. 6. *Praedestinatio, inquit, à providendo vel praordinando futurum aliquid dicitur.* Et infra. *Quod ergo bonum est praescientia praedestinavit, id est, priusquam sit in re praordinavit.* Consentit etiam Scriptura sacra non solum Actorum 13. Vbi praedestinati appellantur praedeterminati in vitam aeternam, *Crediderunt,* ait Lucas, *quorumque erant praedeterminati in vitam aeternam, sed etiam quoniam, vbi ad Rom. 8. & ad Ephes. 1. interpres Latinus transfert, praedestinavit.* Graecè habetur praedestinatio à verbo *προορίζω* quod est praedestinatio, praedeterminatio.

Licet autem ex accommodatione vsus, Dei praedestinatio à Theologis, imò & ab Scriptura sacra usurpetur pro sola aeterna Dei praedestinatione, quae rebus mente praeditis exhibere constituit media, quibus in vitam aeternam perueniunt, quo pacto etiam à nobis in sequentibus vsurpabitur: vocabulum tamen secundum se latius patet: unde à Patribus aliquando accipitur pro quacumque Dei praedestinatione. Quod fit, ut Augustinus Hypognot. lib. 6. & 15. de civitate Dei, cap. 1. & lib. 21. cap. 4. Fulgentius lib. 1. ad Monimum, ac alij praedestinationem reprobatorum in supplicium aeternum, propter ipsorum peccata praevia, praedestinationem ad supplicium appellent. De praedestinatione etiam Sanctorum, cap. 10. praedestinationem comprehendunt quaecumque gratiam, aut donum, appellat Augustinus praedestinationem: atque hoc tantum inter gratiam & praedestinationem interesse, quod praedestinatio est gratia preparatio: gratia vero est iam ipsa donatio. Denique Hypognot. lib. 6. eius operis autor praedestinationem cuiusque boni appellat praedestinationem, & ferè eodem modo loquitur Damascenus secundo libro fidei orthodoxae, cap. 30. tamen illud solum dicat Deum praedestinare, ac praedestinare, quod vult sine vlla dependentia à libero arbitrio creato. Id namque, quod in potestate arbitrij

Praedestinatio accipitur alicuius apud Patres.